

“Mülkiye”nin Bilinmeyen Modern Ekleri: Kütüphane ve Amfi Yapıları

The Unknown Modern Additions of “Mülkiye”: Library and Amphi Buildings

✉ Azize Elif YABACI, ✉ T. Elvan ALTAN, ✉ Neriman ŞAHİN GÜÇHAN

ÖZ

Ernst A. Egli tarafından 1935 yılında Mülkiye Mektebi binası olarak tasarlanan ve ardından Siyasal Bilgiler Okulu ismini alan okul yapısı, sadece modern üslubu ile değil öğrencilere sağladığı modern koşullar ve yetiştirdiği devletin önemli kademelerinde görev yapacak bireyler ile de Cumhuriyet’in modernleşme hareketinin önemli yapılarından birisi olmuştur. 1950 sonrasında Ankara Üniversitesi’ne bağlanarak Siyasal Bilgiler Fakültesi adını alan okulun nüfusunun artması sonucunda mekanlarının yetersiz gelmesi sebebiyle 1954 senesinde dekanlık ‘Tadil ve Tevsi Projesi’ kapsamında ek yapılar için talepte bulunmuştur. İnşa edilen kütüphane ve amfi binalarının tasarımı dönemin modern mimarlık temsilcilerinden olan mimarlar Enver Tokay, Ayhan Tayman ve Yılmaz Sanlı tarafından gerçekleştirilmiştir. Farklı dönemlerin modern örnekleri olarak ana bina ve ek yapıların birlikteliği ve iki farklı dönemin önemli mimarlarının örnekleri olmaları, bu makale çalışması için çalışılmaya değer bir konu ortaya koymuştur. İşlevin gerektirdiği farklı tasarımlar, modern anlayışın gerektirdiği sade, süsüz ama ince düşünülmüş detaylarıyla bu ek yapılar, dönemin hakim anlayışını incelemek için de uygun örneklerdir. Emek İş Hanı başta olmak üzere birçok yapı ve mimari yarışma projelerinde birlikte çalışmış olan mimarların bu projeleri ile ilgili yayınlanmış yazılı veya görsel bilgi bulunmamaktadır. Bu makalede, 1955-1967 tarihleri arasında tasarlanıp inşa edilmiş olan Kütüphane ve Amfi binalarının özgün proje çizimleri ve bugünkü durumları incelenerek, tarihçeleri, mimari özellikleri ve Mülkiye Mektebi’nin ana yapısı ile olan ilişkilerinin çalışılması; yapıların modern mimarlık mirasındaki yerinin öne çıkarılması amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Ek yapılar; Enver Tokay; mülkiye; modern mimarlık.

ABSTRACT

The school building, designed by Ernst A. Egli in 1935 with the name of Mülkiye Mektebi and took the name of Siyasal Bilgiler Okulu after, is one of the main representatives of modernization efforts of the new Republic with the modern conditions provided to the students and the people graduated from the school to take part in important levels of the State besides its modern architectural language. Due to the increasing population of the School which was placed under Ankara University with the name of Faculty of Political Sciences in 1950, the Dean demanded for additional buildings in the scope of expansion and modification project in 1954. An architectural competition was opened for Library and Amphi and Enver Tokay, Ayhan Tayman and Yılmaz Sanlı, the important figures of modern movement architecture of the period, won the competition. As the modern examples of different periods, togetherness of main building and additional buildings, and being the works of important architects of two different periods put forth a valuable subject to be studied. With different designs required by the function and simple, unadorned but well-thought-of details, these additional buildings are convenient examples to examine the prevailing understanding and approach of the period at the same time. There is almost no written or visual published information about these buildings of the Enver Tokay and Ayhan Tayman who also worked together in various projects, such as Emek İş hanı. In this article, history, architectural features and the relation with Mülkiye of these buildings – Library and Amphi - designed and constructed between 1955-1967 was studied; and in this process, the original drawings and the current situation of the buildings were compared and analyzed together. In the result, it is aimed to put forward the place of these buildings in the field of modern architecture.

Keywords: Additional buildings; Enver Tokay; mülkiye; modern architecture.

¹TED Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara

²Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı, Ankara

³Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı, Ankara

Başvuru tarihi: 25 Temmuz 2017 - Kabul tarihi: 26 Kasım 2018

İletişim: Azize Elif YABACI. e-posta: elif.yabaci@tedu.edu.tr

© 2019 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2019 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Genç Türkiye Cumhuriyeti’nde 1930’ların modernizmini ‘devrimleri ispat çabası’ gibi duygusal bir yaklaşım olarak değerlendiren Şevki Vanlı, 1930 öncesi ve 1940’lardaki tarihselci mimarlık yaklaşımını insan yaşamının özüne dönük duygular değil, kalabalıkları ilgilendiren coşkuları yönlendiren bir duygusallık olarak görür.¹ Sedad Hakkı Eldem, ise 1939 senesinde verdiği Milli Mimari Meselesi başlıklı röportajında, Cumhuriyet’in ilk zamanlarında en kısa zamanda “gereken yapı ihtiyacını karşılayacak mimar ve teknisyenlerin azlığı nedeniyle” yabancı mimarların katkısına ihtiyaç duyulduğunu, bu süreçte ‘stil’ meselelerine harcanacak vakit bulunmadığını fakat artık Cumhuriyet’in “kendini karakterini ifade edebilecek kuvveti” olduğunu, bunun için de “müsait zeminin mevcut olduğu”nu belirtmiştir. 1940’lar Milli Mimari akımının etkisinde, Eldem’in de belirttiği gibi, “monumental mimariden ziyade evler ve şehirlerin mimarisinde bir üslubun” arayışına şahit olmuştur.²

1950’lerde ise mimarlık alanı, uluslararası modernist üslubun estetik anlayışını kabul eden yeni nesil genç mimarların ortaya çıkışına şahit olur.³ Bu dönemde yoğunlaşan mimarlık yarışmaları incelendiğinde Doğan Tekeli, Sami S. Sisa, Metin Hepgüler, Behruz Çinici, Muhteşem Giray, Maruf Önal, Vedat Dalokay, Ayhan Tayman, Melih Birsell, Haluk Baysal, İlhami Ural ve Enver Tokay gibi mimarların Türkiye’de modern mimarinin temsilcileri olarak isimlerinin sıkça geçtiği görülür.

Vanlı da bu dönemi rasyonalizmin Türk mimarlığına yerleştiği dönem olarak tanımlarken, bu yaklaşımın kimlik endişesinin bile önüne geçtiğini söyler.⁴ Ayrıca, gelişen teknoloji ile birlikte daha az emekle, daha çok ve çabuk ürün almanın da bu anlayış üzerinde etkili olduğunu açıkça ifade ederken, bu rasyonalist tavrın öncülerinden biri olarak Mimar Enver Tokay’ı gösterir:

“Türkiye’de de yüzyılın başında pahalı, inşaatı uzun süren, görüntüsü karmaşık, kolay kirlenen, örneğin İstanbul’da Büyük Postane’den kırk yıl, Ankara’da Türk Ocağı’ndan yirmi beş yıl sonra, aydınlık yüzlü Emek İş Hanı gerçekleşmiştir. İlk örnekler dünyanın yaşadığı büyük değişimden kaçarak bitkin Osmanlı Devleti’nin görkem özlemini yansıtan, Vedat Tek ve Mimar Kemalettin’in eski dekorları... Diğeri çağa katılmak isteyen, değişen dünya ile barışık Enver Tokay’ın prizmasıdır.”⁵

Bu yazı da Türkiye’de 1950’lerden itibaren modernist akımın öncülerinden sayılsa da maalesef pek fazla tanınmayan mimar Enver Tokay’ın belki de en az bilinen iki yapısına, Ernst A. Egli’nin Mülkiye Mektebi’ne 1955’den sonra eklenen Kütüphane ve Amfiye odaklanır.

Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığının Ankara’daki önde gelen örneklerinden biri olan Ernst A. Egli’nin⁶ Mülkiye Mektebi yapısı, genç Cumhuriyetin modernleşme politikasının somut adımlarından biridir. Açıldığında Siyasal Bilgiler Okulu ismini alan ve 1950 sonrasında Ankara Üniversitesi’ne bağlanarak Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne dönüşen okulun zaman içinde artan öğrenci sayısı ve değişen ihtiyaçlarla yetersiz kalan ana yapıya, kütüphane ve amfi-den oluşan yeni bir yapı grubunun eklenmesi için 1955’te bir yarışma açılır ve yarışmayı o yıllarda henüz 32 yaşında olan Enver Tokay’ın projesi kazanır. Tokay’ın Ayhan Tayman ve Yılmaz Sanlı ile birlikte çalışarak gerçekleştirdiği bu modern ek yapılar, mimarların diğer önemli eserleri olan Emek İş Hanı, Tekel Genel Müdürlüğü ve Erzurum Atatürk Üniversitesi Kampüsü gibi projelerinin gölgesinde kalmıştır.

Bu makalede, Tokay’ın projesine göre 1955-1967 tarihleri arasında tasarlanıp inşa edilen Kütüphane ve Amfi binaları özgün projeleri ile ilişkilendirilerek, mevcut durumları saptanmıştır. Bu çerçevede yapıların tarihi, mimari özellikleriyle birlikte Mülkiye Mektebi’yle ilişkileri incelenmiş ve bu yapıların modern mimarlık ürünü olarak nitelikleri ile birlikte, modern mimarlık nesnesi olarak değerlerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bunu yaparken, yapıların zaman içindeki mekânsal ve işlevsel dönüşümlerine koşut, ilgili yazılı kaynaklarla birlikte, Ankara Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire İşleri Başkanlığı arşivinde yer alan farklı dönemlere ait rölövelerle, farklı ölçeklerde hazırlanmış mimari projelerden yararlanılmıştır.

Mekteb-i Mülkiye Ankara’da

Mekteb-i Mülkiye, kuruluşunda Osmanlı İmparatorluğu’nun daha sonra ise Türkiye Cumhuriyeti’nin modern bir devlet sistemi oluşturmak üzere, çeşitli kademelerde görev alacak kalifiye personelini yetiştirmek amacıyla eğitim veren bir okuldur. İlk Maarif Nazırı Sami Paşa’nın girişimleriyle 1858 yılında kurularak 1859’da öğretime başlayan okul, 1915’deki kapatılışına kadar 55 yıl hizmet vermiştir. Nisan 1918’de Dâhiliye Nezareti himayesinde yeniden açılan, 1920’de Maarif Nezareti’ne bağlanan Mekteb-i Mülkiye’de öğretim süresi, müfredat, öğrenci kabul koşulları ve yatılı eğitim gibi konularda pek çok değişiklikler yapılmış ve okul Cumhuriyet’le birlikte yeni bir döneme girmiştir.⁷

1935 yılında, kendisi de bir Mülkiye mezunu olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen, İstanbul’daki okula yaptığı ziyaret sonrasında “devlete idareci yetiştiren bir kurumun bu işin yapıldığı ve reformların gerçekleştirildiği yerde olması gerektiği” ve “okulun itibarına yakışır yeni bir binaya ihtiyacı olduğu” görüşüyle, Başbakan İsmet

¹ Vanlı, 2006, s. 206.

⁴ Vanlı, 2006, s. 209.

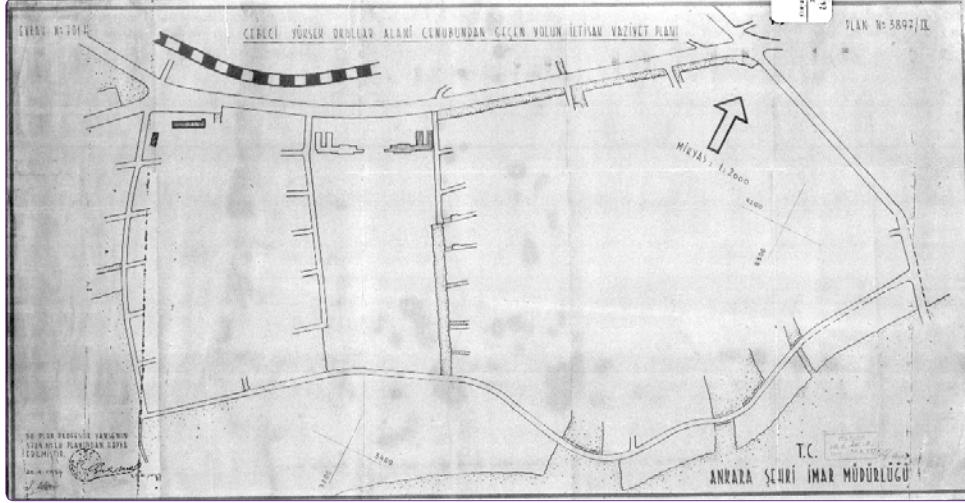
² Eldem, 1939, s. 220-221.

⁵ Vanlı, 2006, s. 209.

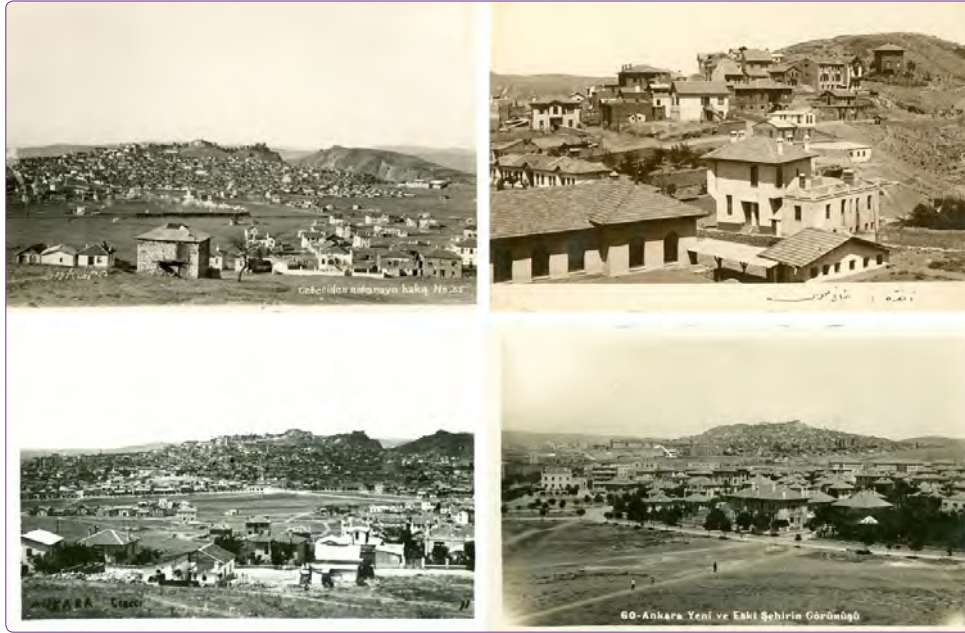
³ Bozdoğan, 2016, s. 14.

⁶ Mimarın detaylı biyografisi için: <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/arc/egli/trindex.htm> adresine bakılabilir.

⁷ Çadircı ve Süslü, 1982, s. 367-368.

Şekil 1. Jansen Planı'nda Yüksek Okullar Alanı olarak belirlenen bölgeyi gösteren çizim (Kaynak: ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Arşivi).

Şekil 2. Cebeci semtinde gelişen konut dokusunu gösteren 1928 (üstte) ve 1930 (altta) tarihli fotoğraflar (Kaynak: VEKAM arşivi).

İnönü'yle irtibata geçer. Bu girişim sonrasında ise okulun Ankara'ya taşınmasına karar verilir.⁸ 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın İnşaat Bölümü'ne baş mimar olarak atanan Ernst A. Egli'nin tasarladığı Ankara'daki yeni Mülkiye Mektebi binasının inşaatına 1935 yılında başlanır,⁹ aynı yıl çıkartılan 2777 sayılı Siyasal Bilgiler Okulu Kanunu ile Mülkiye adı Atatürk'ün isteğine uygun olarak 'Siyasal Bilgiler Okulu' olarak değiştirilir.¹⁰ İnşaatı 1936'da tamamlanan bu yeni binada, aynı yıl eğitime başlanır.¹¹

Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesinden sonra, yeni başkent inşaatının oluşumu ve gelişimi için başlatılan ilk çalışmalar-

dan olan Lörcher Planında (1924) kentin yeni inşa edilecek kısımları için var olan kent dokusunun yanında bir Yenişehir oluşturulması önerilmiştir.¹² Cebeci semti de henüz yapılaşmamış bir mahalle olarak, bu planda Yenişehir sınırları içinde tasarlanan alanlardan biridir. Jansen Planı (1927) ile birlikte Cebeci semti Yüksek Okullar Alanı olarak belirlenmiş (Şekil 1), ayrıca yeni yapılaşmalar içinde orta-yüksek gelir grubunun bulunacağı bir konut dokusu da öngörülmüştür. Semt bu doğrultuda gelişirken (Şekil 2), eski kent dokusu ile yeni oluşmaya başlayan kent merkezine yakın konumu sebebiyle Cebeci Ankara'da gecekonduların inşası için seçilen ilk bölgelerden de biri olur.¹³

⁸ Gençkaya, 2011, s. 178.

¹⁰ Çadircı ve Süslü, 1982, s. 368.

⁹ Baskıcı, 2009, s. 15.

¹¹ Baskıcı, 2009, s. 15.

¹² Cengizkan, 2006, s. 25.

¹³ Şenyapılı, 2004, s. 76.

Şekil 3. Mülkiye ve çevresini gösteren 1939 tarihli hava fotoğrafı (Kaynak: Harita Genel Komutanlığı arşivi).

Şekil 4. Mülkiye ve çevresinde gelişen konut dokusu ile güneyinde oluşan gecekondu bölgesini gösteren 1948 tarihli hava fotoğrafı (Kaynak: Harita Genel Komutanlığı arşivi).

Siyasal Bilgiler Okulu da genç başkent Ankara'nın yeni gelişmekte olan bu semtinde, daha sonra Cemal Gürsel Caddesi olarak adı değişecek olan, yeni merkez Kızılay'dan doğuya doğru uzanan ana aks üzerinde, Cebeci Caddesi'nde yer alır. Jansen Planı'nda eğitim alanı olarak tanımlanan ve

Şekil 5. Alanın bugünkü durumunu gösteren uydu görüntüsü (Kaynak: Google Earth).

toplam üç bitişik parselden (8425/1-2-4) oluşan bu alanın çevresi 1936'da hemen hemen tamamen boştur (Şekil 3). Okul alanı olarak tanımlanan dikdörtgen biçimli bu alanın güneyinde, tepeye doğru çıkıldıkça yukarıda bahsedilen kentteki ilk gecekondular oluşmaya başlamıştır (Şekil 4). Zaman içinde değişen ve gelişen kentle birlikte Cebeci de dönüşürken, okulun çevresi de bu değişimlerden etkilenmiştir. Gecekondular zaman içinde yıkılarak yeni üniversite yapıları için yer açılırken,¹⁴ 1995 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi (8425/2), Hukuk Fakültesi (8425/1) ve Eğitim Fakültesi (8425/4) yapılarının bulunduğu alan bütüncül olarak tasarlanarak, bir 'Kampüs' oluşturulmasına karar verilmiştir.¹⁵ Bugün, Kızılay-Dikimevi Metro hattı üzerinde, Fakülteler Mahallesi'nde yer alan kampüs, doğusunda Yeni Acun Sokak, batısında ve kıvrılarak güneyinde devam eden Erdem Sokak ve kuzeyinde Cemal Gürsel Caddesi ile çevrelenir (Şekil 5).

İşlevsel bir anlayışla tasarlanan Mülkiye yapısı, tümü betonarme karkas sisteme sahip, Cemal Gürsel Caddesi'ne paralel bir blok ile ona dik konumlanan dört adet paralel bloğun 'T' biçiminde bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Caddeye paralel blok üç katlı, dik olan dört blok ise ikişer katlı olup, tümünde bodrum kat bulunur.¹⁶ Blokların konumlarını işlevleri belirler. Bu düzenlemede Mülkiye Mektebi'nin kentten algılanan ana cephesini Cemal Gürsel Caddesi'ne paralel olan üç katlı blok oluşturur. Bu blokta ana giriş holü ile üzerinde sınıflar, öğretim üyeleri ve idari ofisler yer alır. Diğer dikey dört blokta büyük hacimli bir konferans salonu ile yatılı öğrencilere hizmet veren yatakhane ve yemekhane gibi ortak mekânlar bulunur (Şekil 6).¹⁷

Paralel bloktaki ana girişin karşısında, zemin katta en büyük hacme sahip sütunlu salon yer alır. Okulun 1947 senesi mezunlarından emekli vali, merhum Namık Kemal Güçhan bu salon ile ilgili anılarını şöyle aktarır:

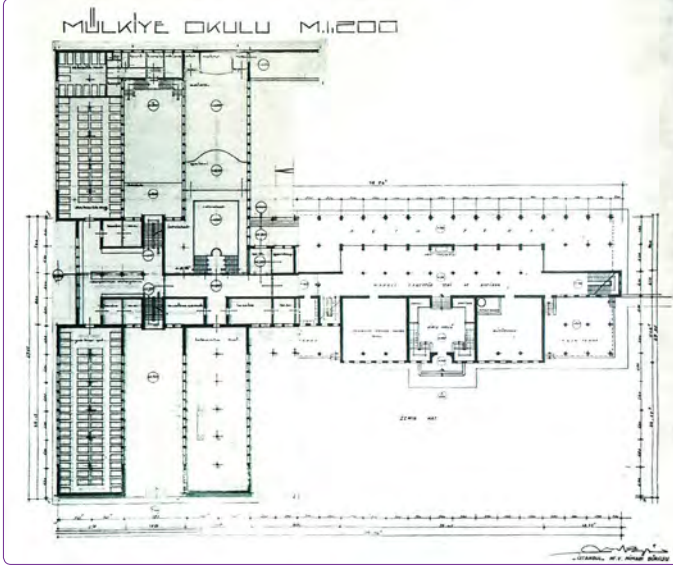
¹⁴ Tekeli, 1996, s118-119.

2017'de yapılan görüşmeden.

¹⁵ 1993-2011 yılları arası Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanlığı yapmış olan Prof. Dr. Celal Göle ile Haziran

¹⁶ Aslanoğlu, 2010, s. 182.

¹⁷ Atalay Franck, 2015, s. 115.

Şekil 6. Mülkiye ana binasının özgün zemin kat planı (Kaynak: Alpagut, 2012, 205).

“O salonu çok severdik. O salonda yürüyüş yapmak bir zevkti. Hele yağmur, kar yağarsa pencerelerden izleyip, orada siz sıcakta dolaşırsınız... Öğrenciler genellikle holde oturuyordu. Holde epey laklak edilir; şakalaşmalar, gürlütüler. O bir ev havası verir size.”

Dikey blokta bulunan yatakhaneler ile ilgili olarak ise Güçhan *“Karşılıklı, böyle 100 kişi, 60 kişi alacak yatakhaneler vardı. Çok güzel ısıtılır. O tarihlerde Ankara'nın en iyi, konforlu mekânıydı.”* diye söz eder.¹⁸ Güçhan, ayrıca, okulun sağladığı üç öğün yemek, 24 saat sıcak su, ısınma, her iki yıl verilen takım elbise ve ayakkabı, iki yılda bir verilen kaban ile öğrencilere dönemin yaşam standartlarının çok üstünde imkânlar sunduğunu aktarır.

‘T’ planı oluşturan Cemal Gürsel Caddesi'ne paralel ana blok ile ona dik blokların barındırdıkları farklı işlevlerle ilişkili olarak, cephelerinde de farklı tasarım yaklaşımları görülür. Fakat Egli'nin devlet yapılarındaki baskın simetrik tasarım anlayışını burada da kullanarak her bloğun cephesinde kendi içinde simetrik bir düzen kurduğu gözlemlenir.¹⁹ Farklı bakış açılarından karşıt izlenimlerin edinildiği yapıda, Bernd Nicolai bu durumu yapının heterojen mimarisi ile ilişkilendirir (Şekil 7).^{20,21}

Egli'nin Mülkiye yapısı, işlevsel tasarım anlayışının ürünü olan mimarisiyle hiç kuşkusuz uluslararası modern mimarlık akımının Ankara'daki en önemli temsilcilerindedir. İnşa edildiği yıllarda henüz yeni yapılaşmaya başlamış olan Cebeci semtinde, etrafındaki tek tük yapı dışında çorak bir alanda inşa edilmesi, yapının sade ama aynı zamanda ciddi

görünümünü öne çıkarmıştır.²² Modern mimarlık akımının kütle, plan ve cephedeki arı etkisinin yanında, süs ve dekorasyonun tamamen terk edilmesi ve iç mekân tasarımında sadeliği amaçlayan modern özgün detay ve malzeme kullanımı, tasarımın ana prensipleridir. Ayrıca, simetrik düzendeki yalın cephe tasarımı ve yapının kübik görünümü güçlendiren az eğimli çatısını çevreleyen parapet duvarlarıyla Mülkiye, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığının öncülerinden biridir.

Mülkiye Genişliyor

23 Mart 1950 tarihinde çıkarılan 562 sayılı yasayla, 1946'da kurulan Ankara Üniversitesi'nin çatısı altına giren Siyasal Bilgiler Okulu, bu tarihten sonra 'Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne dönüşür.²³ Fakültenin hızlı büyümesiyle zaman içinde yetersiz kalan binaya²⁴ Dekan Prof. Bedri Gürsoy'un girişimleri ile bir ek bina yapılması ve ana yapıda değişiklikler öngören Tevsi ve Tadilat Projesi'nin çalışmalarına 1954 yılında başlanır.²⁵ Proje temini için Ankara Üniversitesi 1955 yılında bir mimari proje yarışması açar ve yarışma sonucunda Enver Tokay'ın projesi birinci olur.^{26,27} Uygulama projelerinin hazırlanması aşamasında, Enver Tokay'la birlikte Ayhan Tayman ve Yılmaz Sanlı da ekipte yer alırlar. Proje kapsamında, kütüphane, yurt ve amfi ile birlikte, ana binada gerçekleştirilecek mekânsal dönüşümler de tasarlanır. İnşaatın üç yılda tamamlanması planlandığı halde, bu süreç yaklaşık on sene sürmüştür.²⁸ İnşa edilen ek yapıların hepsi, ana yapının da bulunduğu 8425 ada, 2 numaralı parselde yer alır.

Ek Yapılar: Kütüphane ve Amfi

Mülkiye'nin parselinde yapılacak ek binaların inşası için 1957 yılında ihaleye çıkmış ve aynı yıl içinde inşaata başlanmıştır.²⁹ Ek yapıların inşası için alanın güneyindeki gecekonduardan bazılarının yıkılması gerekse de alan bu yapılardan tamamen temizlenememiş ve inşaat alanı dışındaki gecekonduar 1980'lerde Eğitim Fakültesi binası inşa edilene kadar varlığını sürdürmüştür. Doğu ve batıda dört katlı apartmanlar varken, 1957 tarihli Uybadin-Yücel Planı'nın

²² Alpagut, 2012,209.

²³ http://www.politics.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=284&menu=0&ens_birim=0

²⁴ 1949-1950 yıllarında 404 olan öğrenci sayısı, 1959-1960 yıllarında 842'ye çıkmıştır (Baskıcı, 2009, s. 25).

²⁵ Öztürk, 2007, s. 38.

²⁶ “Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ek Binası” adı ile 1955 yılında açılan yarışmada birinci olan Enver Tokay'ın ardından, Çelik Alatur-Polat Sökmen ikincilik, Hamdi Şensoy-Kadri Erkman üçüncülük ödülünü almışlardır. Ayrıca altı adet mansiyon ödülünün verildiği yarışmada, Behruz Çinici, Vedat Yalçınkaya, Kadri Kalaycıoğlu gibi

Ankara'da çok sayıda yapı tasarlanmış ve “iz bırakmış” (bkz. Başkent Üniversitesi – VEKAM iş birliği ile düzenlenen Ankara'da İz Bırakan Mimarlar Panel Serisi) mimarlar, mansiyon ödülü alanlar arasında yer almaktadır. Elimizde bu bilgiler olmasına rağmen ödül alan diğer projelerin önerileri ile ilgili herhangi bir görsel ya da yazılı dokümana ulaşılamamış, bu da herhangi bir karşılaştırma yapma seçeneğini imkansız kılmıştır.

²⁷ Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yarışmalar Dizini: <http://www.mimarlarodasiankara.org/yarismalardizini/>

²⁸ Baskıcı, 2009, s. 25.

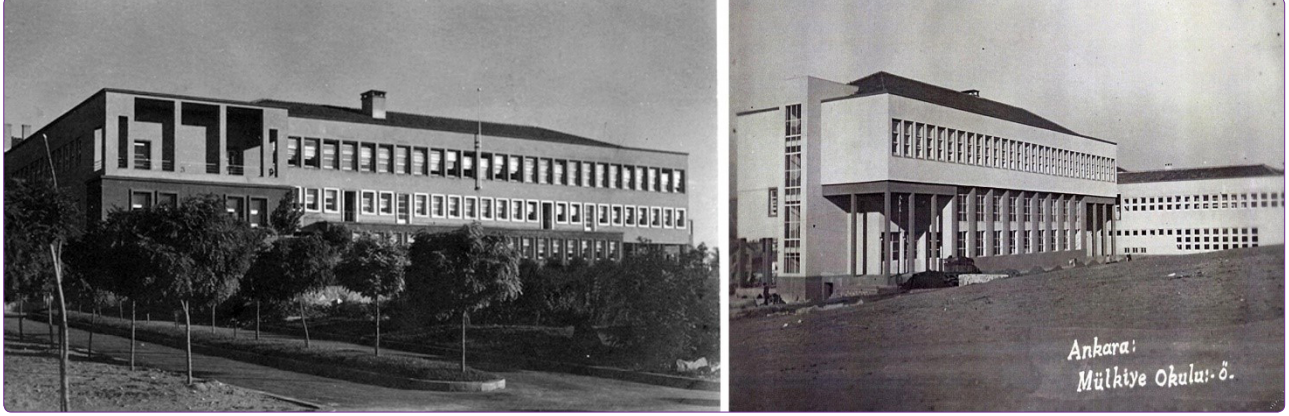
²⁹ Baskıcı, 2009, s. 25.

¹⁸ Namık Kemal Güçhan ile söyleşi, Kasım 2015.

¹⁹ Alpagut, 2010, 138.

²⁰ Atalay Frank, 2015, 118'de Nicolai, 1998, 31.

²¹ Atalay Frank çok sayıda girinti ve çıkıntının bulunduğu cephe tasarımlarını, bloklardaki işlev bölünmelerini ve sürpriz simetrisini, yapının bu özelliğinin girdileri olarak belirtir.

Şekil 7. Mülkiye ana binasının caddeye bakan kuzey cephe (sol alt), güney ve batı cepheleri (sağ üst) (Kaynak: VEKAM arşivi).

Şekil 8. Mülkiye ana bina (gri) ile kütüphane ve amfi yapılarının (kırmızı) vaziyet planı (Kaynak: Ankara Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire İşleri Başkanlığı arşivi).

kat artırımı kararı ile Cemal Gürsel Caddesi üzerindeki bu yapılar, kısa süre içinde sekiz katlı, yüksek bloklara dönüşmeye başlamıştır.

Ana yapının güneyindeki kütüphane bloğu 1963 yılında, kuzeyindeki amfi bloğu ise 1968 yılında tamamlanarak kullanıma açılır³⁰ (Şekil 8). Güneydeki kütüphane, arada fakülte kantininin servis verdiği, öğrenciler tarafından toplanma

mekânı olarak kullanılan dikdörtgen hacimli bir avlu oluşturacak şekilde, ince bir koridorla ana binaya bağlanır. Kuzeyde, Cemal Gürsel Caddesi ile ana bina arasında yerleşen amfi ise, T formundaki ana binanın caddeye dik blok cephesini kapatarak, içeriden ana yapının devamı şeklinde tasarlanmıştır.

**

Kütüphane: Ana yapının güneyinde, spor salonunun doğusunda yer alan yeni kütüphane, kullanıma açılan ilk yapıdır. Bunu takiben ana yapıdaki iki katlı eski kütüphane bölümü mekânsal ve işlevsel olarak kapsamlı bir dönüşüm uğrar. Alt kat seminer odaları, üst kat ise dekanlık ofisi olarak düzenlenerek kullanılmaya başlanır.³¹

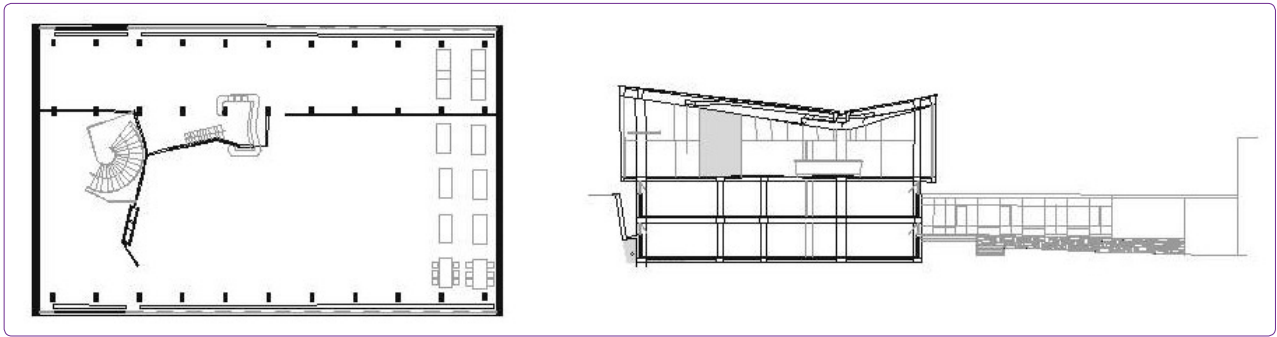
Bodrum katı da olan iki katlı betonarme yapı, dikdörtgen kütle üzerine oturan ters eğimli çatı ile örtülürken, eğimli bir araziye oturan zemin katın güney ucu toprak altında kalır. Yapının her iki katının büyük kısmında katlara yayılan geniş hacimlerle, bunlara bağlı küçük kapalı mekânlar bulunur. Giriş kat danışma ve banko ile bunların arkasında geniş bir alana yayılan kütüphane holü ve yönetim ofislerine ayrılırken, üst katın tamamı, içinde geçici bölmelerle oluşturulmuş rezerve kitaplara ayrılan küçük bir kapalı alanı kapsayan okuma salonu olarak düzenlenmiştir. Bu iki kat birbirine, dikdörtgen hacimlerin köşesinden karakteristik bir spiral merdivenle bağlanır. Merdiveni mekânlardan ayıran duvar ise turkuaz seramikle kaplı olup, günümüze kadar korunmuştur. Yapının bodrum katında ise kütüphaneye ait depolar ve servis alanları bulunur. Zemin katta bir koridor ile ana yapıya bağlanan yapı, Mülkiye'den kütüphaneye doğrudan erişime imkan verir. Bu koridor, kütüphaneye ile Mülkiye arasındaki açık alanı sınırlandırarak, öğrenciler arasında 'akvaryum' olarak adlandırılan, bir iç avlu oluşturur. Ki bu avlu günümüzde okul kantininin – Mülkiye Kafe-açık alanı olarak hizmet vermektedir. Bu koridorun batı kenedinde matbaa, fotokopi, berber gibi işlevler barındıran küçük mekânlar bulunur. Ayrıca, koridorun bu kenedinden kütüphaneye ayrı bir giriş de sağlanmıştır (Şekil 9 ve 10).

³⁰ Öztürk, 2007, s. 40.

³¹ Öztürk, 2007, s. 40.

Şekil 9. Kütüphane yapısının plan ve kesit çizimleri (Kaynak: Ankara Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire İşleri Başkanlığı arşivinden alınan özgün belge üzerinden yazar tarafından tekrar üretilmiştir).

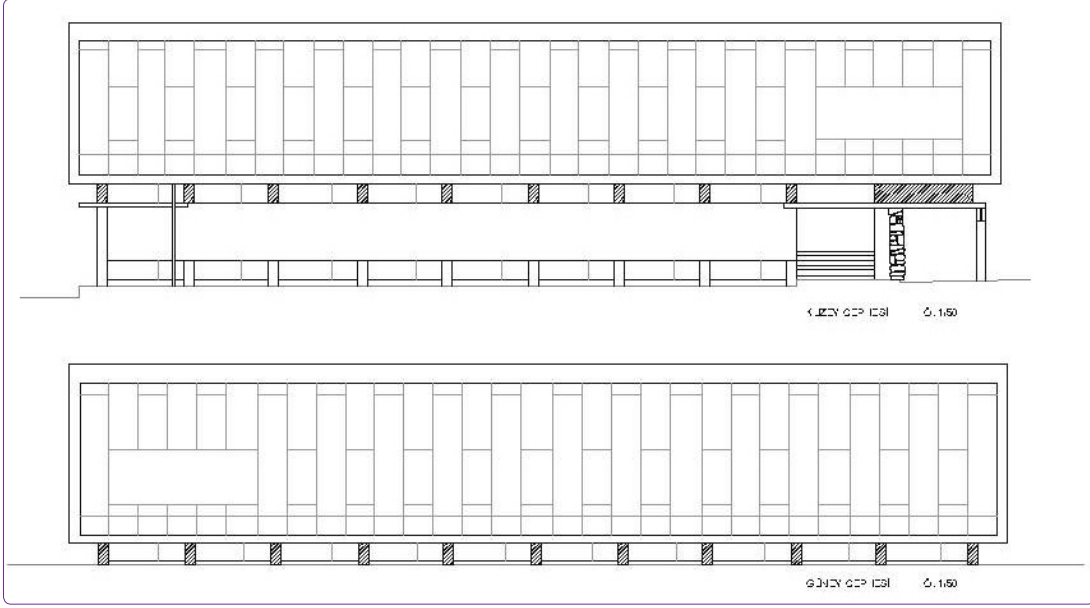
Şekil 10. Ana bina ile kütüphane arasındaki koridor (solda) ve arada oluşan avlu (sağda) (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2017).

Şekil 11. Üst kattaki Okuma Salonu (sağda) ve salona çıkan spiral merdiven (solda) (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2017).

Okuma salonunun yer aldığı spiral merdivenle erişilen üst kat, doğu ve batı yönlerde çıkma yaparak, bu katın barındırdığı işlevin, cephelerden açıkça algılanmasına olanak sağlar. Katın spor salonuna bakan batı cephesi hariç diğer üç cephesinde, cephe boyunca kat yüksekliğinde devam eden pencere düzeni izlenir. Kitap raflarının bulunduğu zemin katta ise doğu ve batı cephelerde tavana yakın konumda yatay bantlar oluşturan pencereler bulunur. Barındırdığı işleve uygun olarak tasarlanan bu cephe düzeniyle güneş ışığı içeri alınmış, doğal aydınlatma sağlamak üzere üst kattaki okuma salonunun üç cephesi de şeffaf olarak düşünülmüştür. Doğal ışığın kontrollü olarak alındığı kitap raflarının bulunduğu zemin katta ise, eğitime bağlı olarak toprak üstünde kalan yatay pencereler kullanılarak, gerekli aydınlatma sağlanmıştır (Şekil 11–13).

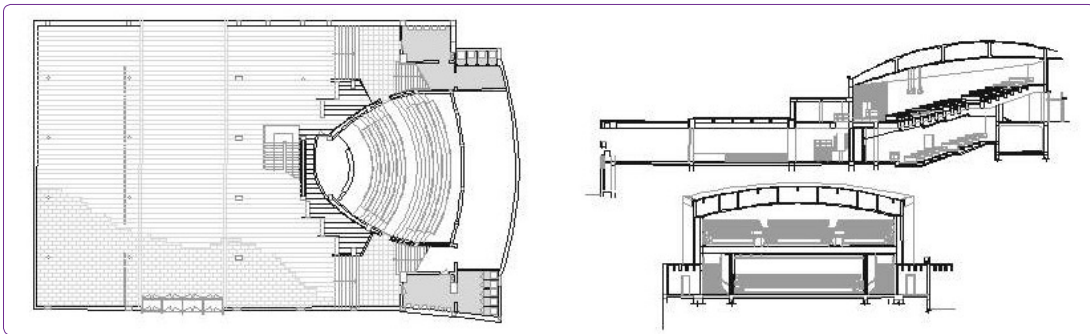
Kütüphane binası, kullanılmaya başlandığı 1963'ten itibaren bazı müdahalelere konu olsa da bunlar yapının mimarisini, mimarın mekân oluşturmaya yönelik ana fikrini ve amaçlarını zedeleyen değişikliklerden ziyade, dönemin gerektirdiği teknik ve teknolojik gereksinimleri karşılamayı amaçlayan müdahaleler olarak tanımlanabilir. Bunlardan en öne çıkanı ise özgün alüminyum pencerelerin çift taraflı camlı, renkli ve izolasyonlu alüminyum pencereler ile değiştirilmesidir. Bu müdahaleyle, özgün malzeme ve renk kaybının yanı sıra, cephedeki pencere bölüntü düzeni de değişmiştir. Özgün cephede, incelikte tasarlanmış olan bölünmeler, cephelerin kuzey ucunda oluşturulan yatay boşluklar yok edilmiş; bunların yerine yeni malzeme ile birlikte standart bölüntüler gelmiştir. Özgün pencere düzeninin kübik kütlelerin iki ana cephesini boydan

Şekil 12. Kütüphane yapısının cephe çizimleri (Kaynak: Ankara Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire İşleri Başkanlığı arşivinden alınan özgün belge üzerinden yazar tarafından tekrar üretilmiştir).

Şekil 13. Kütüphane yapısı: Okuma salonu ve yapıyı Mülkiyeye bağlayan koridor (Kaynak: Azize Elif Yabacı, 2017).

Şekil 14. Amfi plan ve kesit çizimleri (Kaynak: Ankara Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire İşleri Başkanlığı arşivinden alınan özgün belge üzerinden yazar tarafından tekrar üretilmiştir).

boya kaplayan, ana cephe elemanları olarak tasarlandığı gözetildiğinde, özgün düzenin ve malzemenin kaybına yol açan bu değişiklikler, yapı açısından olumsuz müdahaleler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu süreçte çatı ve iç mekânlarda küçük onarımlar da yapılmış; güncel gereksi-

nimlere göre bazı mekânlar PVC panellerle bölünerek dönüştürülmüştür.

Amfi: Mülkiye binasının kuzeyinde, Cemal Gürsel Caddesi'ne yakın şekilde konumlanan Amfi, Enver Tokay'ın kazandığı yarışma projesi kapsamında inşa edilerek kullanı-

ma açılan bir diğer yapıdır. İki adet amfi, sınıflar ve ofisleri içeren Amfi bloğunun (Şekil 14) Mülkiye'ye eklenmesi, kütüphaneden farklı olarak, ana yapıda mekânsal ve işlevsel dönüşümlere neden olmamıştır.

Amfi Mülkiye'nin caddeye dik uzanan kanadının kuzey ucundan yapıya eklenir. Özgününde yurt odaları, yemekhane gibi işlevlerin yer aldığı bu kanadın caddeye bakan kuzey ucunda ayrı bir giriş yer alır. Fakülteye ait ayrı bir yurt binasının kullanıma açılmasıyla bu mekânlar sınıf ve ofislere dönüştürülmüş; daha sonra da ise amfi kütlesi bu kanadın devamına yerleştirilmiştir. Fakat katlar arasındaki kot farkı nedeniyle, özgününde kapının bulunduğu yere geniş bir merdiven eklenerek, ana yapıdaki koridorun amfi içine doğru devam etmesi sağlanmıştır (Şekil 15).

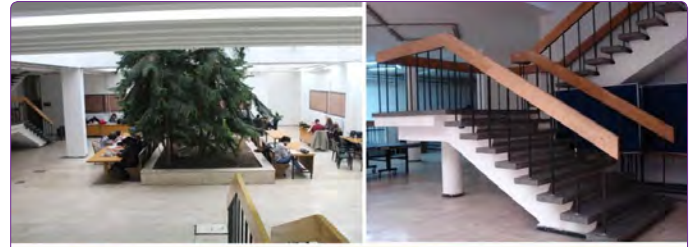
Temelde üst üste yerleştirilmiş farklı boyuttaki iki amfiden oluşan yapının, zemin katında büyük amfiye, bodrum katında ise küçük amfiye ulaşılmaktadır. Ayrıca bunlara hizmet veren teknik ve servis mekânları ile ofisler için de mekânlar sağlanmıştır. Ana binadan geniş bir merdiven ile ulaşılan ve ana bina zemin katının devamı gibi tasarlanan bodrum katta, küçük amfi önünde ortaya çıkan mekânın çevresine de sınıflar yerleştirilmiştir (Şekil 16). Fakültenin eski dekanlarından Prof. Dr. Yalçın Karatepe'nin aktardığı bilgiler³² ve mimari projelerden de okunduğu üzere, özgün plan şemasında küçük amfinin bulunduğu bu katta, Amfi bloğunun doğu cephesinden ayrı bir girişi daha vardır. Sonradan eklenerek iç bahçeyi oluşturan sınıfların bulunduğu alan ise özgününde geniş bir fuaye olarak tasarlanmıştır. Yapılan mekânsal değişiklikler nedeniyle günümüzde okunamayan bu özgün fuayenin iki yanında ise yukardaki büyük amfiye erişen merdivenler mevcuttur. Dekanlığı sırasında Karatepe bu merdivenlerden birini ortaya çıkarmış, ancak müdahalelerle çok zarar gören diğer merdivene müdahale etmemiştir.

Amfi bloğu kütlesi, oval formdaki iki amfiyle, bu amfilerin arkasında konumlanan fuayeleri ve diğer servis mekânlarının yer aldığı küçük dikdörtgen hacimlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Dışarıdan bakıldığında ise, zemin kotunda yer alan büyük amfinin oval formu ve yüksek hacmi, yapının tek algılanan kütleli özelliğidir (Şekil 17).

Yukarıda bahsedilen, alt kattaki ana fuayede meydana gelen mekânsal değişimden sonra, Amfideki en önemli değişikliklerden bir diğeri de yine bu mekanda gerçekleştirilir. 1999 yılında bodrum kattaki küçük amfinin önündeki alanda yer alan, tavana kadar camla çevrili havalandırma boşluğu, dikilen çeşitli ağaçlarla bir iç bahçeye dönüştürülmüştür. Bu iç bahçenin etrafında da oturma alanları ve masalar yerleştirilerek güzel bir çalışma ve dinlenme mekânı yaratılmıştır.³³ Bu süreçte ayrıca çatıyla birlikte, havalandırma ve ısıtma sistemlerinin yenilenerek,

Şekil 15. Amfi ile ana yapıyı birbirine bağlayan merdiven (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2016).

Şekil 16. Bodrum kattaki iç bahçe ve etrafındaki sınıflar (üstte solda), büyük ve küçük amfiyi birbirine bağlayan merdivenler (üstte sağda) ve zemin kattaki girişten büyük amfinin önündeki fuaye alanına bakış (altta) (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2016).

Şekil 17. Mülkiye yapısı önünden amfiye bakış (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2016).

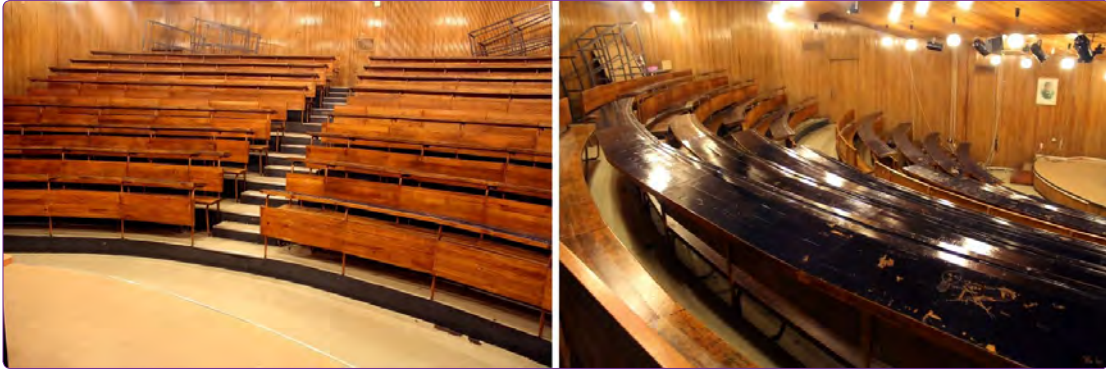
amfilere klima takılması gibi dönemin gerektirdiği, teknik donanım ve bakıma yönelik müdahaleler de gerçekleştirilmiştir.

Yapının, malzeme ve detayların önemi göz önünde bulundurulduğunda, özgünlüğünü yitirmesine neden olan en önemli müdahale ise amfilerdeki oturma sıraları ve sahnenin yenilenmesiyle birlikte, modern detaylara sahip özgün

³² Prof. Dr. Yalçın Karatepe ile yapılan görüşme, Haziran 2017. ³³ Şekil 16'da üst soldaki fotoğrafa bakınız.

Şekil 18. Büyük Amfinin bugünkü hali (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2016).

Şekil 19. Küçük Amfinin bugünkü hali (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2017).

mobilyaların kaybıdır. Bu süreçte ahşap duvar lambrileri de sökülerek yok olmuştur³⁴ (Şekil 18).

Yapıya ait proje çizimleri incelendiğinde, oturma sıraları, sahne platformu gibi mekâna ait tüm öğelerin detay çizimleriyle birlikte proje kapsamında yer aldığı; yani mekânın öğeleri ve detaylarıyla bir bütün olarak tasarlandığı anlaşılır. Modern bir yapının unsurları olarak yalın, süslemeden uzak, malzemenin çıplak olarak kullanıldığı ve tasarlandığı bu yapıda mevcut elemanların yeni malzeme, yeni öğeler ve farklı bir bitiş ve işçilikle, özgünü hiç gözetilmeden tamamen yenilenmesi, bu modern mirasın korunması açısından büyük bir kayıp olarak değerlendirilebilir. Büyük amfideki bu müdahalelere karşın, küçük amfide ise bunlardan büyük ölçüde kaçınılmıştır. Büyük amfide kaybedilen oturma sıraları, duvar kaplamaları gibi özgün öğe ve malzemeler, küçük amfide halen mevcut olup, mekanın özgünlüğünün korunduğu görülmektedir (Şekil 19).

Çoğunlukla mimari elemanlarla, sabit mobilya ve malzemelerin değişimine dayalı basit onarım ve küçük müdahalelerle yapı aslında önemli değişimler geçirmiştir. Modern bir yapı olarak basit ve sade detayların öne çıktığı bir tasarıma sahip olan Amfi bloğundaki bu değişimler, yapının özgünlüğü açısından daha önemli kayıplar olarak değerlendirilebilir.

Amfi ve kütüphane ek yapılarının yanında, bu genişleme projesi kapsamında mimarlar Mülkiye yapısı için de değişiklik öngören küçük müdahalelerde bulunmuştur.³⁵ Bu çerçevede ana yapıya özgü en kapsamlı müdahale, caddeye dik olarak konumlanan, özgününde yurtlar ve yemekhane gibi işlevleri içeren bloğa eklenen merdivendir.³⁶ Yeni yurt yapısının kullanılmaya başlanmasına koşut, bu mekânların sınıflara dönüştürülmesiyle işlevsel olarak düşeyde erişim sağlama gereği oluşmuş, bu sorun alana eklenen yeni bir merdivenle çözülmüştür. Bu merdivenle kütüphane içindeki spiral merdiven arasındaki benzerlik oldukça belirgindir. Her iki merdiven kovanında da kullanılan mavi-turkuaz renkli seramik kaplı duvar, bu benzerliği sağlayan ortak elemandır (Şekil 20). Mimarların bu hassasiyeti ve bilinçli tavrı, ana yapı ile ek yapı arasında dil birliği yaratma ve devamlılık oluşturma çabası olarak yorumlanabilir.

Değerlendirme

Uluslararası Modernist Üslubun Temsilcisi Enver Tokay'ın Bilinmeyen İki Yapısı Üzerine

Vanlı'nın '1950'lerin Sedat Hakkı Eldem'den sonra en itibarlı Türk Mimarı' diye tanımladığı Enver Tokay,³⁷ uluslararası üslubun Türkiye'deki önde gelen uygulayıcılarından

³⁴ Yapının özgününe ait bir fotoğrafa ulaşamamıştır.

³⁵ <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiS> ³⁶ Zafer Akay ile görüşme, Şubat 2016. ³⁷ Şevki Vanlı, 2006, 237. ayı=394&ReclD=3509.

Şekil 20. Kütüphane ve Mülkiye binasındaki merdivenler (Kaynak: Azize Elif Yabancı, 2017).

biridir.³⁸ Onun “*rasyonel yalınlığını çok iyi anladığını*” söyleyen ünlü mimar, Tokay’ın “*Türk Mimarlığından bir kuyruklu yıldız gibi gelip geçtiğini*” ifade ederek, mimarlığı çok erken bırakmasını da “*doğal olmayan hızlı yükselişi*”ne bağlar. Gerçekten de Enver Tokay’ın mimari pratiği, çağdaşları ile karşılaştığında oldukça kısadır.

Aydın Boysan ise “*20. yüzyılın yetiştirdiği en iyi 10 mîmardan biri olduğunu ve hak ettiği değeri göremediğini*” düşündüğü Enver Tokay ve mimarlığını, 1999’da yayınladığı Mimarlık dergisindeki yazısında şu şekilde anlatır:

“Enver Tokay, mimarlık adının henüz anılmadığı Yüksek Mühendis Mektebi’nin, İTÜ biçimine dönüştüğü ve Mimarlık Fakültesi’nin kurulduğu 1945 yılında mezun oldu. Bonatz, Holzmeister gibi taş mimarisi hocalarına, o yılların ulusallık şalına bürünmüş eskiyi hortlatma dalgalarına rağmen, bu kefenleri yırtıp, kelepçelerden sıyrılıp, evrensel mimariye açılmayı bildi ve bunu başardı. 20. yüzyılda uluslararası gelişmelerin nereye vardığını sabırla öğrendi. Esinlenmenin gerekli, ama kopyanın ayıp olduğunu iyi bilerek, dünya örneklerine kendini kattı... Şimdi artık olgun taşa ve mesleğin doruğunda olan pek çok meslektaşımızı, genç yaşlarında doğru yolda ateşlemeyi başaran Enver Tokay’dır. Yarattığından çok yaratan mimar yetiştirdi.”³⁹

1923 Ankara doğumlu olan Tokay,⁴⁰ 1945 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden mezun olmuş,⁴¹ 1947’de ise aynı bölümde ‘İstanbul Şadırvanları’ başlıklı yeterlilik tezini vermiştir. Sonrasında bu tez İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır.^{42,43}

Enver Tokay’ın üniversite yıllarındaki tarzı, Fındıklı tarafından Uğur Tanyeli’nin ‘Mimarlığın Aktörleri, Türkiye 1900-2000’ kitabına referansla şöyle aktarılır:

³⁸ Erdim, 2016, s.131

³⁹ <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/526/7710.pdf>.

⁴⁰ <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/428/6136.pdf>.

⁴¹ <http://www.mim.itu.edu.tr/mezun/mimmezun/mim1945.htm>.

⁴² <https://www.nadirk kitap.com/istanbul-sadirvanlari-enver-tokay-kitap7405031.html>.

⁴³ Modern mimarlığın öncülerinden Kabul edilen mimarın bu tezi, aynı zamanda mimarlık tarihine de olan ilgisinin bir işareti olarak görülebilir.

“... Kürk yakalı mantosu, yumurta topuklu ayakkabıları, şıkır şıkır peleriniyle Teknik Üniversite’nin koridorlarında yürüyen Enver Tokay beliriyor. Üniversite’ye üstü tenteli Buick arabasıyla gelmesi, kat kat elbiseleri, askere gitmek için direnmesiyle, gerçek bir bohem, aynı zamanda kabalığıyla ünlenmiş rafine bir dandy olan Tokay, Behruz Çinicî’nin hafızasından günümüze yansıyor.”⁴⁴

Ankara’da başladığı serbest mimarlık çalışmalarıyla birlikte, 1950’lerden itibaren artan kamu yapıları için açılan mimari proje yarışmalarındaki başarılarıyla adını duyuran Tokay’ın, mezun olduğu sene bu yarışmalara katılmaya başladığı görülür.⁴⁵ 1945 yılında tek başına katıldığı Seyhan Adalet Sarayı Yarışması’nda aldığı mansiyon ödülüyle başladığı yarışma maratonu, 1950-1960 yılları arasında yoğunlaşarak 1960’ların ortalarına kadar çeşitli kombinasyonlarda farklı ekiplerle aldığı ödüllerle devam eder. Behruz Çinicî ile birlikte çalıştığı projeler daha çok ses getirse de yarışma projelerinde çoğunlukla Teoman Doruk, Ali Kızıltan, Ayhan Tayman ve İlhami Ural ile çalıştığı görülmektedir (Tablo 1). Tasarladığı yapıların büyük kısmı kamu binaları olmakla birlikte, projeleri arasında tıp fakültesi-hastane ve üniversite yapıları da göze çarpar. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ek yapıları için açılan yarışmayı da yine en aktif olduğu dönemde, 1955 yılında kazanmıştır.

Aynı sene bu yarışmada da birlikte çalıştığı Yılmaz Sanlı ve Ayhan Tayman’la Karayolları Genel Müdürlüğü için açılan yarışmada beşinci mansiyon, bir sonraki sene Ayhan Tayman ve Behruz Çinicî ile katıldığı Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi için açılan yarışmada da birinci mansiyon ödülünü almıştır.

En bilinen projelerinden biri olan ve yine bir yarışma projesi olan Hayati Tabanlıoğlu, Ayhan Tayman ve Behruz Çinicî ile birlikte katıldıkları Erzurum Atatürk Üniversitesi Kampüsü için açılan yarışmada ise birincilik ödülünü de yine 1955’te almıştır. Bundan dört sene sonra ise çok en bilinen yapısını Emek İşhanı’nı İlhan Tayman ile birlikte tasarlamıştır. Bu dönemde katılımcı olmanın yanında birçok yarışmada jüri üyesi olarak da yer almıştır. 1963 yılında açılan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yarışması örnek olarak gösterilebilir.⁴⁶

Bu dönemde, cephelerin ‘modern dekorasyon’ biçimi olarak ele alındığı, strüktürel ve işlevsel özelliklerin ön plana çıkarıldığı, güneş kırıcıların (brise soleil) farklı varyasyonlarının kullanıldığı ve betonarme taşıyıcıların getirdiği izgara sisteminin düzenine göre yapılan tasarımların

⁴⁴ <http://mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=28&RecID=1664>

⁴⁵ Tokay’ın hayatı ve projeleri hakkında hiçbir derleme veya yayın olmadığı için, erken dönem projeleri – ve aslında projeleri hakkında – derlenmiş bilgi bulunamıyor. Mimarlar Odası’nın ‘Yarışmalar Dizini’ mima-

rin projeleri hakkında en fazla bilgiye ulaşabilen platform. Daha sonra ise ‘Arkitekt’ dergisinde, açılan yarışmalar ve sonrasında yayınlanan jüri değerlendirme raporları da en fazla bilgiye ulaşılabilen kaynaklardan.

⁴⁶ Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yarışmalar Dizini: <http://www.mimarlarodasiankara.org/yarismalardizini/>

Tablo 1. Enver Tokay’ın proje dökümü

Yıl	Projeler	Birlikte çalıştığı kişiler	Ödüller
1945	Seyhan Adalet Sarayı	–	Mansiyon
1947	İstanbul Adalet Sarayı	Leman Tomsu	Mansiyon
1948	İzmit Belediye ve Otel Binası	Leman Tomsun, Ali Kızıltan	6. Mansiyon
1949	İstanbul Adalet Sarayı	Ali Kızıltan	6. Mansiyon
1950	T.C. Merkez Binası	Tuluğ Baytın	3. Mansiyon
1950	İşçi Sigortaları Genel Müdürlüğü	Tuluğ Baytın	2. Ödül
1951	Guraba Hastanesi Ortopedi ve Psikiyatri Pavyonları	Ali Kızıltan, Lütfi Zeren	2. Ödül
1951	İşçi Söğortaları Sanatoryumu	Ali Kızıltan, N. Sungur	4. Mansiyon
1952	Türk Ticaret Bankası İzmir Şubesi	Ali Kızıltan, Lütfi Zeren	1. Ödül
1955	Erzurum Atatürk Üniversitesi	Hayati Tabanlıoğlu, Behruz Çinici, Ayhan Tayman	1. Ödül
1955	İzmir PTT Binası	İlhami Ural	2. Mansiyon
1955	Karayolları Genel Müdürlüğü	Yılmaz Sanlı, Ayten Seçkin, Ayhan Tayman	5. Mansiyon
1955	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ek Binası	–	1. Ödül
1956	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi	Behruz Çinici, Ayhan Tayman	1. Mansiyon
1958	DSİ Genel Müdürlüğü Binası	Behruz Çinici, Teoman Doruk	1. Ödül
1959	Emek İşhanı	İlhan Tayman	
1960	ODTÜ	Behruz Çinici	
1960	Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Kültür ve Dinlenme Merkezi	Birsen Doruk, Oktay Nayman	2. Mansiyon
1961	ODTÜ	Teoman Doruk	1. Mansiyon
1961	Ankara Test ve Araştırma Eğitsel Araçları Geliştirme Merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığına Ait Araştırma Binaları Grubu	Teoman Doruk	3. Ödül
1961	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi	İlhami Ural, Teoman Doruk, Sami Anolay	Mansiyon
1972	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Hastanesi Reorganizasyonu ve Merkez Polikliniği	İlhami Ural, Sami Anolay	1. Ödül

öne çıktığı görülür.⁴⁷ Tokay’ın tasarladığı, yukarıda detaylı olarak incelenen Mülkiye’nin ek yapıları da dönemine ve mimarın üslubuna uygun olarak, bu anlayış ve detaylarla tasarlanmışlardır. Tokay’ın yoğun yarışma tecrübesinin yanında, katıldığı ve ödül aldığı ya da jüri olarak yer aldığı yarışmaların arasında kampüs, üniversite yapısı gibi eğitim alanındaki yarışmaların çokluğu, bu çalışmanın konusu olan ek yapıları da bu tecrübenin bir parçası ve ürünü olarak okumayı mümkün kılar.

Yapıların ikisinde de işlevlerine uygun olarak oluşan kütle özellikleri ile birlikte işlevsel farklılaşmanın cephelerden okunduğu bir tasarım anlayışı görülür. Amfinin, diğer yapılardan farklı formu, tam olarak ‘amfi’ düzeninin gerektirdiği biçimin kütle özelliklerine yansıtılmasının sonucudur. Mimarlar, amfileri farklı kütle içine yerleştirmek yerine, kütlelerin içerdiği işlevin gerektirdiği biçimi almasını tercih etmişlerdir.

Kütüphane yapısında ise okuma salonunun bulunduğu üst kat tamamen şeffaf yüzeylerle gün ışığını içeri alacak şekilde düşünülmüşken, bir kısmı toprak altında kalacak

şekilde tasarlanan arşive ve kitap stoklarının bulunduğu alt katta ise, az açıklıklı bir cephe tasarlanmıştır. Rasyonelliğin bir temsili olarak görebileceğimiz bu cephe tasarımları, aynı zamanda betonarme taşıyıcı sistemi ve onun getirdiği modülerliğin de okunmasına imkân verir.

İnce uzun bir dikdörtgen forma sahip, Fakültenin yerleştiği parselinin verdiği olanaklarına göre, ek yapılar Mülkiye bloğunun önüne ve arkasına yerleştirilerek, mevcut kütle ile doğrudan ilişki sağlayacak şekilde konumlandırılmıştır. Arkadaki kütüphane kütle, form-yükseklik olarak ana yapı ile daha uyumlu olup, eklenen ince koridorla ana yapıyla çekişen bir ilişki kurarken; Mülkiye’nin önüne eklenen Amfi bloğu ise hem ana yapıyı caddeden koparan konumu hem de dev kütleyle, oldukça baskın ama birleştirici bir ilişki kurar.

Gerek Mülkiye, gerekse sonradan eklenen iki blok da değişen koşullar, yoğunlaşan kullanıcı sayısına ve özellikle gelişen teknolojiye bağlı yeni donanım gereksinimlerine bağlı olarak günümüze kadar pek çok kez onarım görmüş, değişmiş ve müdahaleler geçirmişlerdir. Amfide bir iç bahçe oluşturulması öncesinde doğudaki girişin iptal edilerek fuayenin çeperine sınıflar eklenmesi, kuşkusuz önemli

⁴⁷ Bozdoğan, 2016, s. 21.

mekânsal müdahalelerdendir. Kütüphanede ise, okuma salonunun bölünmesi ile elde edilen mekanlar vardır, ki bunlar geri dönüştürülebilir müdahalelerdir.

Değişimlerin ve müdahalelerin boyutu, yapılar özelinde farklılaşmakla birlikte, bunların çoğu az sayıdaki mekânsal değişimlerin dışında, küçük onarımlar, pencere değişimleri, çatı onarımları ya da malzeme değişiklikleridir. Fakat modern üslup temsilcileri olarak özgün detayların önemli olduğu bu yapılarda, mekânsal olmayan müdahale ve değişimler de yapının özgünlüğü açısından, aslında düşünüldüğünden daha büyük önem taşımaktadır. Basit onarım⁴⁸ kapsamında değerlendirilebilecek bu müdahaleler, yapıda sadece bitim malzemesinin değişmesiyle sınırlı da olsa, modern yapılarının değerinin tamamen yok olmasıyla sonuçlanabilecek, mekanın özgün modernist ruhunu yok edip, modern yapıları tümüyle sıradanlaştıran müdahalelerdir.

1950'lerde hâkim olan uluslararası üslubun en önemli temsilcilerinden Enver Tokay'ın kazandığı bir yarışma sonucu inşa edilen Mülkiye'nin bu ek yapıları bugüne kadar hiç çalışılmamıştır. Hatta bu yapıların dönemin bu önemli mimarları tarafından tasarlanmış olduğuna dair bilgi, birkaç kaynak dışında neredeyse hiçbir yerde geçmemektedir. Dönemin hakim anlayışı ve mimarlarının yaklaşımına uygun olarak tasarlanmış olan bu yapıların incelenmesiyle, yapıların mimarlık literatürüne kazandırılması ve en itibarlı Türk Mimarı olarak tanımlanan Enver Tokay'ın bilinmeyen projelerinin gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlanması umulmaktadır.

Kaynaklar

- Alpagut, L. (2012). Cumhuriyet'in Mimarı Ernst Arnold Egli. İstanbul, Boyut Yayınevi.
- Alpagut, L. (2010). "Modernleşme Projesinin Temsilinde Önemli Bir Yapı: İsviçreli Mimarı Ernst Arnold Egli ve Ankara Siyasal Bilgiler Okulu", Alternatif Politika, 2-2, 126-150.
- Aslanoğlu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: 1923-1938, İstanbul, Bilge Kültür Sanat.
- Atalay Franck, O. (2015). Politika ve Mimarlık: Ernst Egli ve Türkiye'de Modernliğin Arayışı (1927-1940), Ankara, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2016). "Turkey's Postwar Modernism: A Retrospective Overview of Architecture, Urbanism and Politics in the 1950s", Ed.: M. Ö. Gürel (editör). Mid-Century Modernism in Turkey: Architecture Across Cultures in the 1950s and

1960s, New York, Routledge, s.9-26.

- Cengizkan, A. (2006). "Cumhuriyet'in Ankara'sı: Özcan Altaban'a Armağan", Ed.: T. Şenyapılı (editör). 1957 Yücel-Uybadın İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi. Ankara, ODTÜ Yayınları, s. 24-59.
- Çadircı, M., Süslü A. (1982). Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi. Ankara, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Dizdar, S. (2015). Bir Zamanlar Mülkiye: 1964-1970: Anılar. İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Eldem, S. H. (1939). "Milli Mimari Meselesi", Arkitekt, 105-106, s. 220-223.
- Erdim, B. (2016). "Under the Flags of the Marshall Plan: Multiple Modernisms and Professional Legitimacy in the Cold War Middle East, 1950-1964", Ed.: M. Ö. Gürel (editör). Mid-Century Modernism in Turkey: Architecture Across Cultures in the 1950s and 1960s, New York, Routledge, s.113-140,
- Gençkaya, Ö. F. (2011). Ankara: Capital of Education. Ankara, VEKAM.
- Öztürk, T. (2007). Ankara'nın Mülkiyesi: 1936-2007. Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Şenyapılı, T. (2004). Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü 1923-1960. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. (1996). Türkiye'de Yaşamda ve Yazında Konut Sorununun Gelişimi, Ankara, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Vanlı, Ş. (2006). Mimariden Konuşmak: Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı, Eleştirel Bakış. Ankara, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı.

İnternet Kaynakları

- <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=394&RecID=3509> [Erişim tarihi 4 Temmuz 2017]
- <http://www.mimarlarodasiankara.org/yarismalardizini/> [Erişim tarihi 26 Ekim 2015]
- http://www.politics.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=284&menu=0&ens_birim=0 [Erişim tarihi 23 Aralık 2016]
- <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/526/7710.pdf> [Erişim tarihi 18 Temmuz 2018]
- <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/428/6136.pdf> [Erişim tarihi 18 Temmuz 2018]
- <http://www.mim.itu.edu.tr/mezun/mimmezun/mim1945.htm> [Erişim tarihi 17 Temmuz 2018]
- <https://www.nadirkitap.com/istanbul-sadirvanlari-enver-tokay-kitap7405031.html> [Erişim tarihi 17 Temmuz 2018]
- <http://mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=288&RecID=1664> [Erişim tarihi 18 Temmuz 2018]
- <http://www.politics.ankara.edu.tr/MM-Kronoloji.pdf> [Erişim tarihi 16 Nisan 2015]

⁴⁸ Yapıların; ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerinin, özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sivaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak, özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi bu kapsamda tanımlanmıştır. (Kaynak:<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44311/ilke-karari--karar-no-660--karar-tarihi-05111999.html>).